

IV. Scenaris da fusiun sco basa da discussiun (1. part)

Tant il model da fusiun preschentà sco er l'idea per ina soluziun cumbinada sa basan sin la supposiziun ch'i vegnia a dar midadas sin il sector da las vischnancas grischunas. Per che la discussiun en il senn da l'incumbensa da questa brochura d'infurmaziun possia vegnir iniziada, duain ils scenaris vegnir concretisads e cumprovads cun cifras e fatgs. En il chapitel VII vegn preschentà en quest connex tenor il sistem modular co las 212 vischnancas existentas pudessan vegnir reunidas ad eventualas unitads pli grondas. En quest connex en vegnidas rimnadas tschertas datas fundamentalas per pli che 1000 pussaivladads da fusiun.

Ils singuls scenaris n'èn qua betg fantaisias utopicas. Ellas correspundan gia a perimeters enconuscents e cumprovads e quai fin a cunfins da corporaziuns, circuls, fin a cunfins da regiuns. En singuls scenaris sa chattan er puspè las anteriuras dretgiras giudizialas.

1. Il Grischun cun 70 vischnancas

Sch'il chantun Grischun vules copiar il project tessinais da fusiun, stuess il dumber da las vischnancas vegnir reduci per dus terzs a 70 vischnancas. La charta agiuntada illustrescha quest scenari. Ils aderents dastgassan accentuar las fermezzas d'ina tala soluziun radicala sco suonda:

Dretga dimensiun per cuntanscher er in augment da l'effizienz; Cun ina media da 2600 abitants correspundess la grondezza da las vischnancas pli u main a la media svizra; Las novas unitads correspundan ad in territori, cun il qual las fracziuns restantas han in numnader communabel e cun il num dal qual ils abitants pon s'identifitgar. L'abitant da la fracziun da Cauco è abitant da la vischnanca da Calanca, quel da Salouf è abitant da la vischnanca da Surses e quel da Seglias è abitant da la Tumleasta.

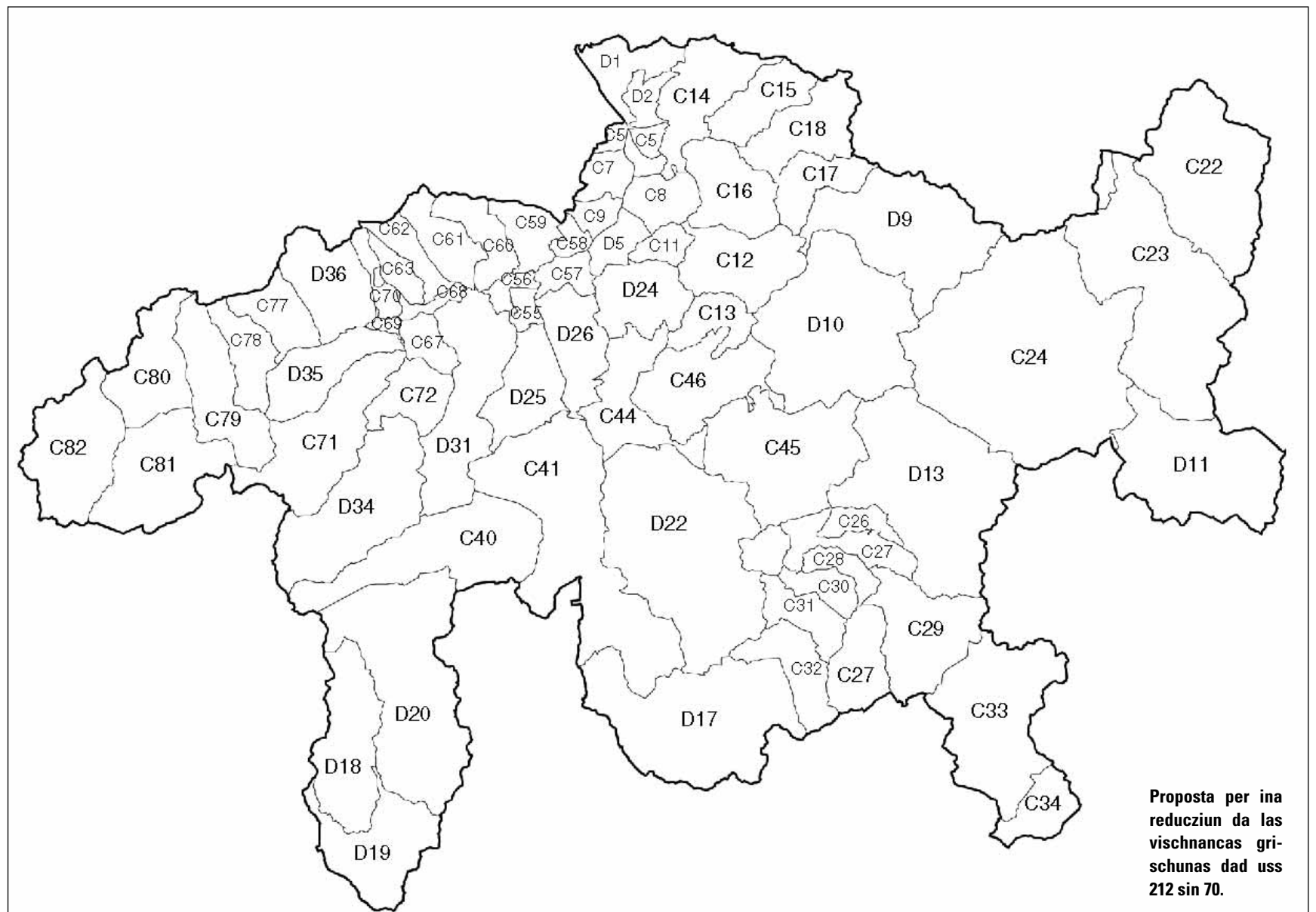
Sequentamain vegnan descrits uss en detagl insaunquants exempels da scenaris concrets da fusiun en differentas valladas. L'elecziun che na duai betg correspunder ad ina glista da prioritad duai dar intgins ulteriurs impuls da discussiun.

Igl è tutavia imaginabel ch'in u l'auter scenari che vegn preschentà oz daventa realitad en il decurs dal proxim decenni. Medemamain èsi dentant er pussaivel che numerusas vischnancas pli pitschnas, periferas dattan la preferenza a la via sulletta.

Eventualmain è quai Mut u Tenna u er Schlans, Pitasch u Furna. La diversitad ed ils contrastes vegnan bain er a definir en il futur la cuminanza da las vischnancas grischunas. Sch'il dumber da las vischnancas grischunas fiss l'onn 2020 insanua tranter 70 e 140 avess gi lieu in process da refurma enorm.

2. Ina vischnanca Val Müstair?

La Val Müstair ha fatg ils davos 25 onns in process da svilup exemplaric. Ils responsabls da la vallada han chapì da cumbinar la puschida statala da promozion cun iniziativa e spiert d'interprender e da covrir entaifer curt temp in basegn da cumpensaziun enorm sin il sector da l'infrastructura. Quest process da svilup ha er cumpiglià las structuraz politicas e dà a questas dus novs accents fitg differents. D'ina vart è vegnida amplifitgada a moda cumplessiva e multifara la collavuraziun intercomunala e quai oravant tut en il rom da la corporaziun regiunala. Da l'autra vart en vegnidas equipadas e professionalisadas parzialmain da nov las administraziuns communalas tant logisticamain sco er concernent il persunal e quai parallelmain a l'amplificaziun da l'infrastructura locala. Domadus process han gidà in pulit zic ad insumma vegnir a frida cun las incumbensas ch'èn augmentadas considerablain. En quest connex n'èsi dentant betg stà pussaivel d'evitar qua e là structuraz ineffizientas ed il fatg che differents andaments en pauc coordinads. Il clom per refurmas n'è perquai betg inudibel. Sco idea pussaivla persuerter vegn er ponderà

davart ina fusiun da vischnancas. La situaziun da partenza actuala en la Val Müstair para dad esser gist predestinada per metter en moviment ina discussiun pli vasta concernent ina refurma da vischnancas.

Dapli tratgs cuminaivels che separants

La Val Müstair consista da sis vischnancas autonomas da fitg differenta grondezza. Cun 843 abitants è Müstair la pli gronda vischnanca. Sta. Maria e Valchava furman cun 406 resp. 225 abitants il Terzal d'immez. Il Terzal d'aint cumpiglia las vischnancas da Fuldera (125 abitants), Lü 81 (abitants) sco er Tschier (225 abitants). Malgrà questas differenzas da grondezza e las differentas confessiuns tranter Müstair ed ils dus Terzals d'aint e d'immez han las vischnancas dapli tratgs cuminaivels che separants.

Abstrahà dal fatg che las sis vischnancas appartegnevan avant 150 onns a la medema vischnanca giudiziala furman ellas oz in circulo politic, in circulo da register funsil ed in circulo forestal. En il rom da la corporaziun regiunala na vegnan betg mo tgirads la planisaziun regiunala, ils concepts da svilup comunablain cun la Pro Engiadina Bassa ed ils pro-

jects Interreg sur ils cunfins or, mabain schliadas surregionalmain anc numerusas incumbensas ulteriuras, numnadain l'allontanament da las auas persas, la dismesa dals ruments, la dismesa dals cadavers, las controllas dals stgaudaments d'iel ed il transport da baras. Las vischnancas da la vallada han in agen ospital, ina chasa da vegls, in indriz communabel da tir, in museum da vallada ed er in'atgna ovra electrica. En l'agricultura tanscha la collavuraziun da la realisaziun comunabla d'ina meglieraziun generala, da bogns regiunals per nursas, in'associaziun regiunala da latg ed in chascharia fin ad ina cultivaziun comunabla da las alps. Sin il sector turistic maina in bus regiunal da sport al territori communal da skis, ed er las uniuns da traffic han lur organizaziun tetgala en la vallada. In zic main spaziusa, mo tuttina intercomunala sa preschenta la collavuraziun sin il sector da la scola cun trais purtaders per il stgalim inferiur primar e cun dus purtaders per il stgalim superiur.

Sin fundament da questa enumeraziun betg finala èsi da sa dumandar, sche las incumbensas singulas che restan tar las singulas vischnancas na pudessan betg vegnir schliadas da cuminanza.

3. Ina vischnanca Bergiaglia?

En Bergiaglia en vegnidas discutadas ed è ins s'occupà fin uss il pli intensiv da fusiuns da vischnancas. L'onn 1971 è succedida l'incorporaziun da Casacia en Vicosoprano. In project ch'avess previs l'uniun da tut las tschintg vischnancas dal circulo ad ina suletta vischnanca è vegnì refusà a chaschun da la votaziun dal pievel dals 16 da zercladur 1994. Il project da fusiun dà en l'aua ha accelerà silsunter la fundaziun d'ina corporaziun regiunala l'onn 1997. Ultra da la planisaziun regiunala e da l'elavuraziun da concepts da svilup ha quest'organizaziun tranter auter las sequentas incumbensas: Allontanar ils ruments, pumpiers, ospital regiunal e chasa da vegls, turissem sco er il stgalim superiur da scola. Dasperas procuran tschintg autoritads autonomas e tschintg administraziuns independents per las ulteriuras incumbensas communalas.

Ils motivs en anc adina actuals

Quests motivs che han chaschunà ils davos dus decenni la discussiun publica da fusiun en er actuals suenter la fundaziun da la corporaziun regiunala. Quai en d'ina vart ils numerus tratgs communalas

(ina vallada, ina lingua, premissas socialas ed economicas identicas, in circulo, in aut stadi concernent las incumbensas surcommunalas che vegnan ademplitas comunablain). Da l'autra vart è il project da fusiun er vegnì considerà sco schanza per revitalisar la vallada economicamain e socialmain; da rinforzar ella vers anora (tranter auter envers il chantun) e per sa preparar preventivamain per las pretaisas augmentantas a las vischnancas sin il sector da l'administraziun e da l'applicaziun dal dretg. En il pli nov temp en vegnids vitiers ulteriurs fatgs, uschia las consequenzas da la liberalisaziun dal martgà d'electricitad e la divergenza da la capacid finanziaia da las singulas vischnancas. Da menziunar en er ils custs administrativs augmentants che – cumulads per las singulas vischnancas – smanatschan da surpassar plaunsieu ils cuts cumparegliabels en vischnancas cun 1500 – 2000 abitants cun pliras fracziuns.

Ina vischnanca ferma cun 1700 abitants

Cun 1700 abitants fiss ina vischnanca Bergiaglia fusiunada classifitgada en la categoria da vischnancas da 1000 fin 3000 abitants. Sia dimensiun fiss cumparegliabla tranter auter cun las vischnancas da Puschlav, Brusio, Punttraschigna, Mustér, Tujetsch, Sumvitg, Mesauc u Roveredo. Cun 2396 francs entradas da taglia per persuna fiss sia forza fiscala en la media grischuna. Cun applitgar in pe da taglia unifitgà da 95 fin 100 pertschient da la taglia chantunala simpla fiss la vischnanca a la sava tranter las gruppas da forza finanziaia dus e trais. Decisiv per la classificaziun da la forza finanziaia dastgass esser il svilup futur da las taglias sin ovras electricas. Ina reuniun da las bilantschas (1997) da las tschintg vischnancas avess per consequenza ina buna situaziun da partenza (basa d'agen chapital sufficienta da 2944 francs per persuna; praticamain nagina debitaziun). In potenzial da spargn fiss da sondar tar l'administraziun.

La Val Müstair che ha fatg el decurs dals davos 25 onns in svilup exemplaric.

Ord il rapport da l'Inspectorat chantunal da vischnancas davart la refurma da las vischnancas grischunas.